

УДК 712:72.012

Г.О. Осиченко

д. арх., професор кафедри дизайну архітектурного середовища,

С.С. Федорова

студентка 4 курсу,

Полтавський національний технічний університет

імені Юрія Кондратюка (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СПРИЙНЯТТЯ ПРИРОДНИХ ЛАНДШАФТІВ

Анотація. Проаналізовано і виявлено прийоми і елементи організації руху і зупинки (тимчасової рекреації) туристичних потоків в залежності від типу ландшафту, що охороняється, і необхідного ступені його захисту.

Ключові слова: природний ландшафт, організація, експозиційний ландшафт, охорона ландшафтів.

Постановка проблеми. Перші уявлення щодо необхідності і принципів охорони природи були сформовані у кінці XIX ст. Того часу був створений і перший у світі національний парк (Йеллоустонський парк, США, 1872р.), а мова йшла про охорону найбільш унікальних і рідкісних зразків природних ландшафтів. На даний час у світі створено більше ніж 2000 національних парків. У другий половині XX ст. зміст охорони поглиблюється. Природа розглядається як середовище життя в цілому і, відповідно, охороні підлягають не лише природні «шедеври», але й всі об'єкти, що зникають за виною людства: зникаючі види рослин і тварин та зональні ландшафти, що стрімко зменшуються. Всі об'єкти, що охороняються, виконують роль збереження генофонду рослин і тварин, їх репрезентативних зразків, завдання підтримання екологічного здоров'я всієї планети та стають об'єктами наукових досліджень. В той же час всі ландшафти, що охороняються сучасним європейським законодавством, виконують не лише роль природного «музею», але й є місцями відпочинку. Але на жаль, якщо 100 або 50 років назад рекреаційний відпочинок не представляв загрози природним ландшафтам, то зараз відпочинок став доволі агресивною галуззю господарської діяльності. Це світова тенденція, яка в Україні ускладнюється безконтрольною забудовою природних комплексів, котрі за радянські часи становили основу природно-заповідного фонду країни. Тому актуальним є дослідження закордонного досвіду охорони природних ландшафтів країн та організації прийомів їх експонування.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами. Проведене дослідження є складовою частиною плану НДР кафедри дизайну архітектурного середовища ПолтНТУ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основу дослідження становить досвід організації охорони і експозиції природних ландшафтів у США, Європі, зокрема Норвегії [1-5]. Теоретична база дослідження визначається працями Н. Забеліної [6], Т. Панченко [7], І. Родічкіна [8], європейським охоронним законодавством [9] та принципами сталого розвитку туризму, які були визначені Т.Панченко [7].

Мета статті - виявлення прийомів організації сприйняття природних ландшафтів з урахуванням їх необхідної охорони.

Виклад основного матеріалу. На даний час національні системи збереження ландшафтів різноманітні у різних країнах та охоплюють такі види ландшафтів, що мають відповідний статус охорони: національні пам'ятки, національні заповідники, дикі місцевості і пустелі, області дослідження пустель, дикі і живописні річкові басейни, національні природні шляхи, національні історичні дороги і шляхи, лісові резервації та видатні природні місцевості (на прикладі США). Основу національних концепцій охорони природних ландшафтів країн становить і формування «зеленого» образу країни для конкурентної переваги її в сфері туризму. Вже на законодавчому рівні позначено протилежні мети: охорона природних ландшафтів та їх досяжність для туризму (рис.1). Території, що охороняються, розглядаються як «природний музей», а пейзажі, що сприймаються, виступають експозицією природного музею, тому ми розглядаємо їх як *експозиційні ландшафти*. Це дозволяє нам перейти на візуальну парадигму розгляду цієї проблематики [10] та дослідити дві паралельні лінії еволюції в організації природних «музеїв». Перша пов'язана з еволюцією уявлень щодо охорони природних ландшафтів і згадується вище, друга лінія пов'язана з організацією експозицій.

Спочатку проводиться диференціація експонатів, виявлення унікальних та типових пейзажів країни. Результатом є класифікація природних об'єктів, що підлягають охороні, в залежності від типу природного ландшафту, ступеня цінності і унікальності. Це регіональний та державний рівень. На рівні виявленого об'єкту відбувається теж саме: експонати диференціюються всередині «музею». Внаслідок дуалізму завдань на містобудівному рівні є два типи диференціації територій об'єктів. Перше – це функціональне зонування, де визначаються допустимі види відпочинку. Допустимими видами відпочинку вважаються ті, які пов'язані з подорожами на природі - піший, водний, лижний, кінний і вело-туризм і короточасні екскурсії. Перелік допустимих видів

відпочинку визначається охоронним статутом природного «музею» та типом ландшафту.

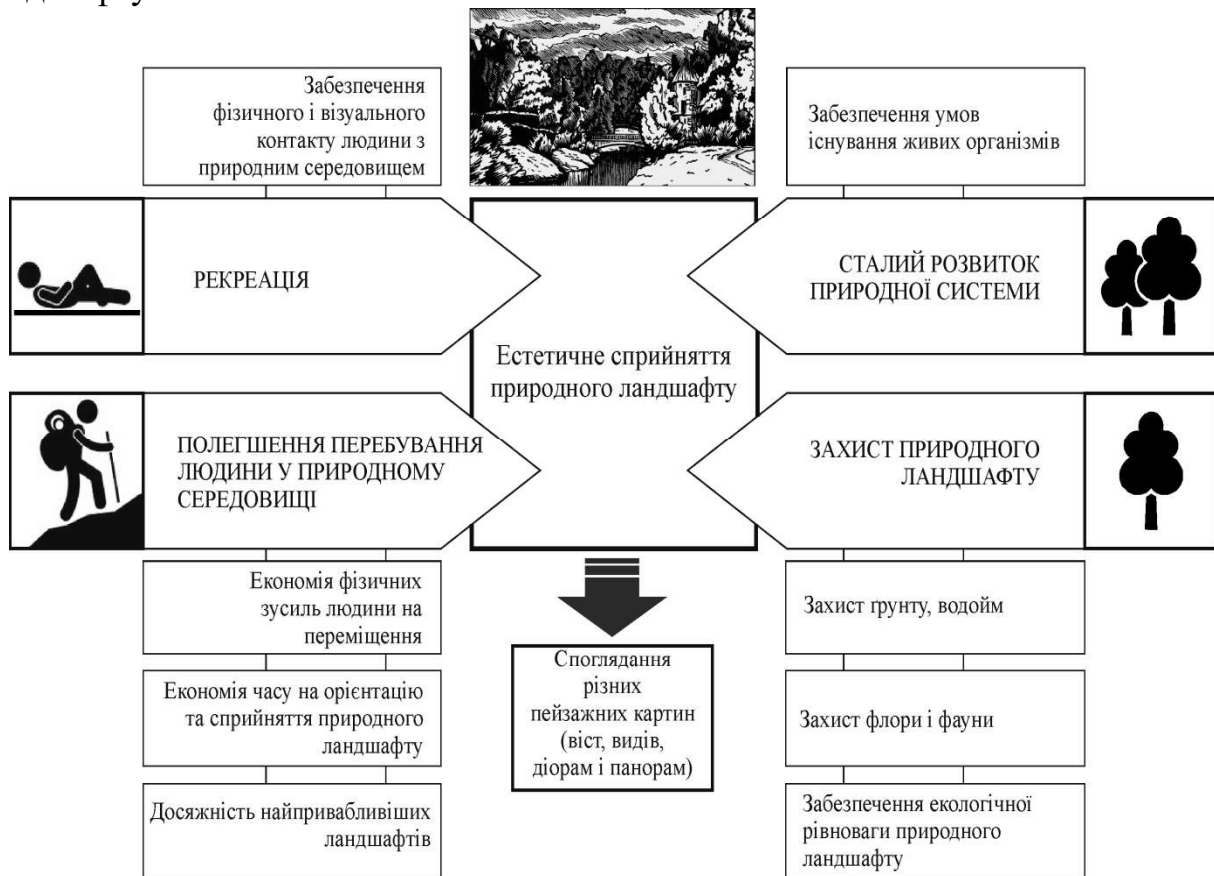

Рис. 1. Завдання організації «природних музеїв»

Так, в національних парках та пам'ятках забороняється масові видовища, розважальні ігри та спортивні змагання. Другим типом диференціації території об'єкту охорони є виділення зон режимного використання територій, де визначаються зони заборони туризму (ділянки природного генофонду та заповідного режиму), зони регульованого рекреаційного використання, зони обслуговування туристів, зони вільного доступу туристів, зони господарського використання. Проводячи аналогію з музеєм, у природному музеї найбільш цінні експонати переходять у закритий фонд. Обидві схеми кореспондуються між собою. Визначальною є друга диференціація, на якій строго регламентуються види господарської і рекреаційної діяльності, режими використання земель і рекреаційне навантаження на природний ландшафт. У сукупності обидві диференціації визначають *містобудівні методи охорони природних ландшафтів*.

Основне навантаження пізнавального і екскурсійного відвідування несе зона регульованого рекреаційного використання. В ній прокладаються туристичні і екскурсійні маршрути (багатоденні або одноденні), формуються місця відпочинку і ночівлі. Природні «експонати» неможливо переставляти, тому вони диктують прокладку маршрутів їх сприйняття. Маршрути

прокладаються так, щоб відвідувач зміг побачити найбільш цінні ландшафти та різноманіття природних ландшафтів даної місцевості. У своїй праці Бойер описує низку візуальних моделей, за якими міські пейзажі формувалися й планувалися в історії містобудування. Перша з моделей притаманна історичним містам до ХХ століття, це *місто як твір мистецтва*. Друга модель характерна для сучасних міст, це *місто як панорама*; третя модель характерна для постмодерністського міста, це *місто як видовище* [10]. При прокладці маршрутів в природних ландшафтах опираються на першу візуальну модель. Це дистанційне, картинне сприйняття пейзажу, для якого формуються відповідні статичні точки споглядання (оглядові майданчики і майданчики відпочинку). Рами картин відмежовують з природного середовища природні «шедеври» - водоспади, цінні пейзажні картини, панорами тощо. Окремі пейзажні картини об'єднуються в чіткий просторовий порядок, нанизуються на маршрут і забезпечують єдність вражень від маршруту.

В даному дослідженні вивчалися архітектурні елементи і елементи благоустрою, що супроводжують маршрути (рис.2).

1. Елементи, що забезпечують контрольовану комунікацію туристів по місцевості - це:

1) *Доріжки* – створені для спрямування потоку людей по запланованому шляху. Виявлені їх наступні види: природні, мощені, піднесені над землею, висячі над землею. Використовуються для всіх класів і типів ландшафту, зокрема піднесені і висячі над землею - для лісового типу ландшафту.

2) *Сходи* – слугують полегшенням пересуванню туристів по активному рельєфу місцевості. За способом влаштування існують - врізані (врізані в схил або опираються на ґрунт) та вільні (примикають до схилу). За формою в плані: прямолінійні, гвинтові, серпантинні. Використовуються в основному для гірського класу ландшафту. Але й на ландшафті рівнин влаштовують штучні споруди - сходи на оглядові майданчики.

3) *Мости* – споруди, зведені через річку, озеро, болото, яр, протоку або будь-яку іншу фізичну перешкоду: висячі, вантові і абочні мости, фермові та рамні мости, мости з оглядовими майданчиками.

4) *Вертикальні підйомники, ліфти* – штучні споруди, зведені для подолання вертикальних бар'єрів руху і доставки туристів до оглядових майданчиків. Використовуються для гірського класу ландшафту незалежно від його типів.

2. Елементи, що позначають зупинку руху туристів і створюють умови для споглядання і відпочинку:

5) *Оглядові майданчики:*

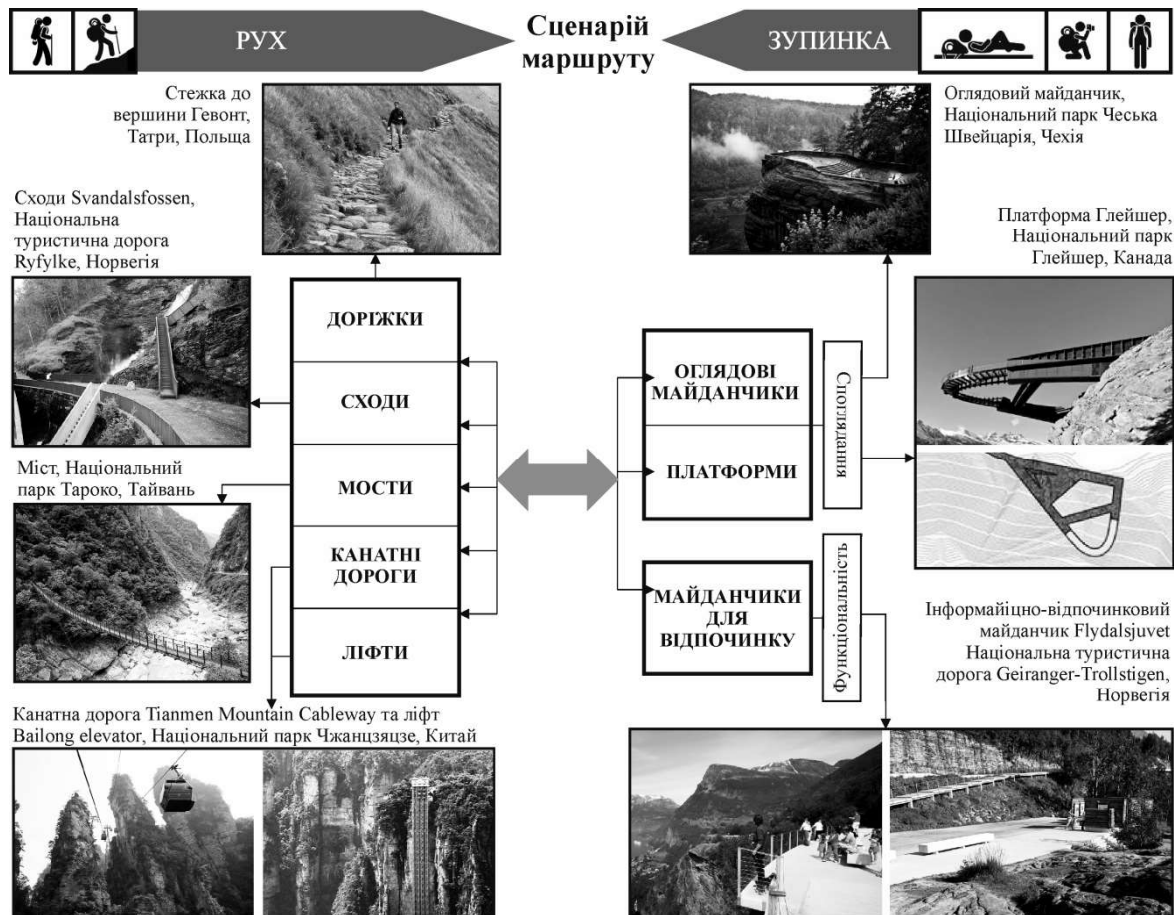

Рис. 2. Елементи благоустрою, що супроводжують туристичні маршрути

- *бельведери і бельведери терасового типу (декілька рівнів)* - використовуються для гірського класу ландшафту незалежно від його типів;
- *оглядові майданчики баштового типу* - використовуються для рівнинного класу ландшафту, лісового, лісостепоного типів та луків;
- *платформи (висячі, консольні, піднесені над землею)* - використовуються для гірського класу ландшафту незалежно від його типів, зокрема, піднесені над землею використовуються для рівнинного класу ландшафту прибережного типу.

• *амфітеатри* – штучні споруди у вигляді сходів глядацького залу, що влаштовуються на схилах. У всіх об'єктах, що досліджувалися, оглядові майданчики сформовані для експозиції панорам і діорам на найбільш виразні і унікальні види ландшафтів.

б) *Майданчики для тривалої зупинки та відпочинку:*

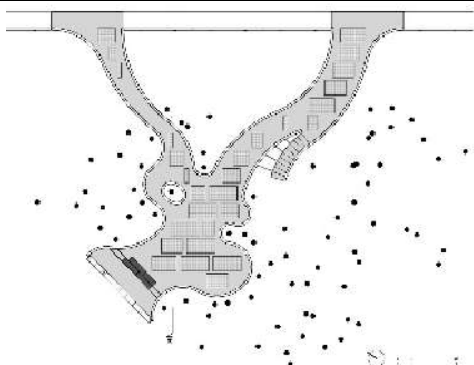
- павільйони різного типу (інформаційний, музейний, кафе, для відпочинку пішохідних туристів, для відпочинку велотуристів тощо);
- майданчики для лову риби, прийняття сонячних ванн і т.д.;
- майданчики для влаштування пікніків, що обладнані столами і лавами для пікніка, контейнерами для збору сміття, павільйонами з санітарними вузлами, інформаційними дошками або павільйонами, паркінгами для

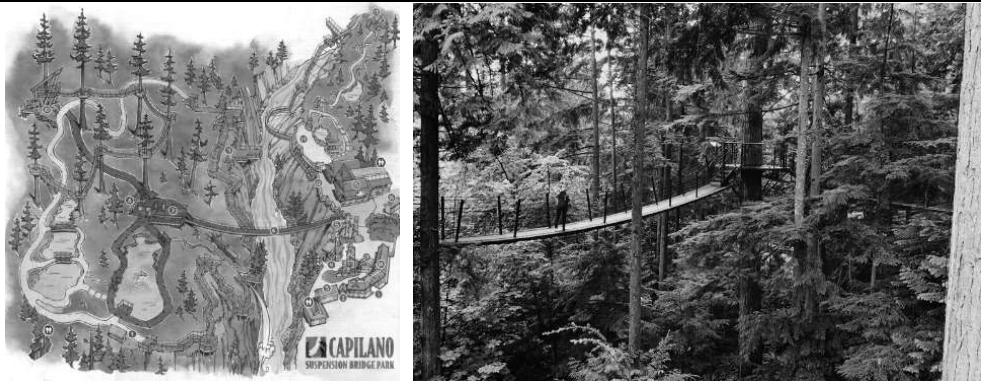

автомобілів, спеціальними майданчиками для встановлення наметового містечка. Так, ландшафтні архітектори Норвегії, вважають, що павільйони і платформи повинні скромно доповнювати природні пейзажі, а не виступати у якості оригінальних інсталяцій, що привертають на себе основну увагу [1-2].

Виявлено і такі прийоми охорони ландшафтів на рівні об'єкту (таблиця 1): влаштування піднесених над землею платформ і доріжок, висячих доріжок, канатних доріг та висячих платформ над водоймою. Вмонтовані в настил платформ і доріжок решітки пропускають достатньо вологи і світла. Таким чином, досягається мінімізація антропогенних впливів на натуральний покрив земної поверхні. В той же час людина залишається включеною в природне середовище. Хоча експозиції і пейзажні картини спеціально не програмуються, дистанційне сприйняття поєднується з заглибленістю людини в об'єкт сприйняття та мультісенсорністю (сприйняття всіма почуттями), тим самим закономірно здійснюється перехід до середовищної парадигми природного ландшафту, що зберігається і експонується як естетичний об'єкт.

Таблиця 1.

Сучасні прийоми захисту природних ландшафтів

<p>1. Прийом влаштування доріжок і майданчиків шляхом спорудження піднесених над землею шляхів і платформ, що огинають дерева і інші вертикальні перешкоди.</p>	<p>Захист рельєфу, ґрунту і флори</p>
<div style="display: flex; justify-content: space-around;"> </div> <p>Платформа Sohlbergplassen на Національній туристичній дорозі Рондане (Rondane), арх. Carl-Viggo Holmebakk, 2006 рік, Норвегія</p>	

Продовження таблиці 1.	
1	2
<p>2. Прийом влаштування висячих доріжок у лісовій місцевості</p> <p>Capilano Suspension Bridge Park, Ванкувер, Канада</p>	<p>Захист рельєфу, ґрунту, флори і фауни</p>
<p>3. Розвантаження наземних шляхів будівництвом канатних доріг</p> <p>Канатна дорога в Національному парку Пікос-де-Еуропа, Іспанія</p>	<p>Загальний захист ландшафту від антропогенного впливу</p>
<p>4. Встановлення висячих платформ над водоймами</p> <p>Рейнський водоспад, Нойхаузен-ам-Райнфаль, Швейцарія</p>	<p>Захист водойм</p>

Висновки

Таким чином, ми виявили особливості організації сприйняття природних ландшафтів на сучасному етапі, які полягають:

- у розширенні номенклатури експозиційних ландшафтів, що охороняються, з включення типових зональних і національних ландшафтів;

- у необхідності поєднання завдань експозиції природних ландшафтів з їх охороною від втручання людини;
- у поєднанні візуальної моделі дистанційного сприйняття пейзажів з моделлю включеного сприйняття і занурення у природне середовища, що характеризує особливості еволюції лінії експозиції;
- у появі нових прийомів охорони природних ландшафтів (влаштування піднесених над землею платформ і доріжок, висячих доріжок, канатних доріг і навісних платформ над водоймами тощо), які поєднуються з організаційними і містобудівними заходами охорони, і становлять напрями розвитку лінії охорони ландшафтів.

Література

1. Броницкая А. Национальные туристические маршруты / А. Броницкая; под ред. Барта Голдхоорна // ПРОЕКТiINTERNATIONAL: журнал по мировой архитектуре. – 2011. – №30. – С. 84-128.
2. Atelier Peter Zumthor and Partner / Буржуа Луиз. Мемориал Стейлнесет / Под ред. Барта Голдхоорна // ПРОЕКТiINTERNATIONAL: журнал по мировой архитектуре. – 2011. – №30. – С.130-140.
3. Национальные туристические дороги [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.visitnorway.ru/plan-your-trip/travel-tips/national-tourist-routes/> – Загл. с экрана. – Дата доступа 08.04.2016.
4. 7 лучших смотровых площадок мира [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.admagazine.ru/arch/18613_luchshie-smotrovye-ploshchadki-mira.php – Загл. с экрана. – Дата доступа 10.03.2016.
5. Парк и висячий мост Капилано – достопримечательности Ванкувера (Канада) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.pro-rasteniya.ru/sadi-i-parki/park-i-visyachiy-most-kapilano-dostoprimechatelnosti-vankuvera-kanada> – Загл. с экрана. – Дата доступа 1.03.2016.
6. Забелина Н.М. Национальный парк / Забелина Н.М. – М.: Мысль, 1987. – 172 с.
7. Панченко Т.Ф. Туристичне середовище: архітектура, природа, інфраструктура / Т.Ф. Панченко. – К.: Логос, 2009. – 178 с.
8. Краткий справочник архитектора: Ландшафтная архитектура / Под ред. И. Д. Родичкина. – К.: Будівельник, 1990. – 336 с.: ил.
9. Європейська конвенція ландшафтів (ETS N 176), Флоренція, 20 жовтня 2000 р., ратифікована в Україні N 2831-IV (2831-15) від 07.09.2005, ВВР, 2005, N 51, ст.м547.
10. Christine Boyer M.. The City of Collective Memory: its historical imagery and architectural entertainments / M. Christine Boyer. – Massachusetts Institute of Technology, 1994. – 560 p.

Abstract

Methods and elements of movement and stopping (temporary recreation) of tourist flows depending on the type of landscape which protected and the required degree of its protection were analyzed and identified in the article.

Keywords: natural landscape, organization, expository landscape, protection of landscapes.

Аннотация

Проанализированы и выявлены приемы и элементы организации движения и остановки (временной рекреации) туристических потоков в зависимости от типа охраняемого ландшафта, и необходимой степени его защиты.

Ключевые слова: природный ландшафт, организация, экспозиционный ландшафт, охрана ландшафтов

УДК 72.01: 72.03

Г.О. Осиченко

д. арх., професор кафедри дизайну архітектурного середовища,

В.С. Червона

студентка 4 курсу,

*Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка (Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ ПАРАМЕТРИЧНОЇ АРХІТЕКТУРИ

Анотація. В статті проаналізовано об'єкти і теоретичні праці параметричного напрямку та виявлено особливості параметричної архітектури.

Ключові слова: параметрична архітектура, нелінійна архітектура, евристика, архетипи, стиль

Актуальність теми та постановка проблеми. Останнім часом з'явилася велика кількість проектів, що складаються в новий напрям, який отримав різні назви від *нелінійної архітектури* [1] до нового стилю – параметризму [6]. Цей напрям своєрідно відображає сучасність, намагаючись представити нові шляхи використання комп'ютерних технологій в архітектурі. Нелінійність світу є очевидною, в природі рідко зустрічаються прямі кути і лінії. Лінійність виникла в першу чергу у людській свідомості для упорядкування та уніфікації світу. Сучасна архітектура створює нелінійні, унікальні будівлі і об'єкти дизайну. Це стало можливим тільки завдяки новим технологіям комп'ютерного проектування і виробництва [1; 5; 10-11]. Теоретики параметризму